

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 978-974-01-9547-4

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๕๔

องค์การค้ำของ สกสค. จัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง อนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เป็นหนังสือที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำขึ้นสำหรับนักเรียนใช้ในการเรียนรู้และสำหรับครูใช้ในการจัดการเรียนการสอน รายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยคณะผู้จัดทำตั้งรายนามในท้ายเล่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ด้านศิลปศึกษาและด้านการจัดการศึกษา

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้องค์ประกอบ ดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความเข้าใจในการอ่าน การเขียนร้องโน้ตไทยและโน้ตสากล ที่มีเครื่องหมายแปลงเสียง และการบอกเล่าอิทธิพลของวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มีต่อรูปแบบ ของดนตรีในประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการ จัดการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หากมีข้อเสนอแนะกรุณาแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้หนังสือ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณะผู้จัดทำผู้มีส่วนร่วมและศิลปินที่เอื้อเฟื้อภาพผลงานศิลปกรรมเพื่อการศึกษา มา ณ โอกาสนี้

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๓

พัฒนาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ดนตรี ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์	มิโนทัศน์	องค์ความรู้	การปฏิบัติและการสร้างสรรค์
๑) เชื่อมโยงทักษะการแสดงดนตรี ด้วยการขับร้อง และ/หรือ บรรเลง เพลงที่สอดคล้องกับทฤษฎีดนตรีสากล	การเรียนรู้ทฤษฎีดนตรี โดยใช้การขับร้อง และ/หรือ บรรเลงเพลงในรูปแบบการแสดงเดี่ยว และการแสดงกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในการแสดง มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน มีความเข้าใจ และสามารถแสดงออกถึงองค์ประกอบดนตรีได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ	ความเข้าใจในทฤษฎีดนตรี - บันไดเสียงเมเจอร์ (Major scale) - บันไดเสียงไมเนอร์แบบเนเชอรัล (Natural minor scale) - เครื่องหมายประจำกุญแจเสียง (Key signature) - อัตราจังหวะผสม (Compound time signature) - การทดเสียง (Transposition)	ขับร้อง และ/หรือ บรรเลงเพลงที่มีบันไดเสียงต่างกัน ทั้งบันไดเสียงเมเจอร์ และบันไดเสียงไมเนอร์ รวมถึงเพลงที่มีอัตราจังหวะผสม จากนั้นครูผู้สอนอธิบายถึงโครงสร้างของบันไดเสียง เครื่องหมายประจำกุญแจเสียง และนำความรู้ที่ได้มาใช้สร้างสรรค์เพลง โดยอาจมีการประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องการทดเสียง (Transposition)
๒) บันทึกลงโน้ตดนตรีตามระบบการบันทึกโน้ตสากล	การนำเพลงที่อยู่ในบริบทชีวิตประจำวันมาบันทึกองค์ประกอบของดนตรีตามระบบการบันทึกโน้ตสากลอย่างถูกต้อง ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจถึงเหตุผลในการบันทึกสัญลักษณ์โน้ต และสามารถนำเพลงในบริบทของตนมาแปลงเป็นการบันทึกโน้ตตามระบบสากลได้	การบันทึกโน้ต - เครื่องหมายประจำกุญแจเสียง (Key signature) - การสะกดโน้ตแบบพ้องเสียง (Enharmonic spelling) คำสั่งอัตราความเร็ว (Tempo marking) - อัตราความเร็วจากเครื่องจับจังหวะ (Metronome) - คำศัพท์ระบุความเร็วในภาษาอิตาลี (Italian terms)	ขับร้อง และ/หรือ บรรเลงเพลงจากการอ่านโน้ตที่ถูกต้องบันทึกไว้ เพิ่มเติมรายละเอียดของเสียง โดยใช้ความรู้เรื่องการควบคุมลักษณะเสียง คำสั่งอัตราความเร็วตลอดจนการทดเสียง และบันทึกโน้ตขึ้นมาใหม่

วัตถุประสงค์	มโนทัศน์	องค์ความรู้	การปฏิบัติและการสร้างสรรค์
		เครื่องหมายประจำจังหวะ (Time signature) - อัตรารั้วจังหวะผสม (Compound time signature) การควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) - เครื่องหมายเชื่อมเสียง (Slur) - เสียงขาด (Staccato) - เสียงต่อเนื่อง (Legato)	
๓) มีความเข้าใจ และสามารถเล่น จังหวะในดนตรีไทย	การฟังและการแสดงออกทางดนตรีตามลักษณะของดนตรีไทย ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงลักษณะดนตรีตามมาตรฐานของไทย และเข้าใจองค์ประกอบดนตรีอย่างเป็นองค์รวมเพื่อเชื่อมโยงความรู้ระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากล	ความเข้าใจอัตราจังหวะดนตรีไทย - เพลงสามชั้น - เพลงสองชั้น - เพลงชั้นเดียว ความเข้าใจหน้าทับ - หน้าทับลาว	แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกฝนการเล่นจังหวะในดนตรีไทย โดยเล่นเพลงที่มีอัตราจังหวะแตกต่างกัน และนำจังหวะที่ได้เรียนรู้มาใช้กับเพลง
๔) ฟัง วิเคราะห์ วิจารณ์ดนตรี และรู้จักเพลงที่มีคุณค่า	การฟังผลงานดนตรีที่มีคุณค่าผ่านสื่อการสอน ผ่านการแสดงของเพื่อนร่วมชั้นเรียน หรือจากการแสดงสด ทำให้นักเรียนรู้จักเพลงที่มีความเป็นศิลปะชั้นสูง สามารถ	องค์ประกอบของดนตรีที่นักเรียนฟังวิเคราะห์ และวิจารณ์ - คุณภาพของเสียงและความถูกต้องของระดับเสียง (Intonation)	๑) คำนวณเพลงที่ควรค่าแก่การฟัง ให้นักเรียนฟังวิเคราะห์ วิจารณ์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ๒) นักเรียนได้มีโอกาสบรรเลงเพลงต่อหน้าชั้นเรียน และให้เพื่อนร่วมชั้นวิจารณ์อย่างมีเหตุผล และมีมารยาท

วัตถุประสงค์	มโนทัศน์	องค์ความรู้	การปฏิบัติและการสร้างสรรค์
	วิเคราะห์องค์ประกอบองค์ลักษณะของดนตรี และวิจารณ์ได้อย่างสร้างสรรค์อย่างมีมารยาท	- ความสามารถในการรวมวง (Ensemble) - ความเที่ยงตรงของจังหวะ (Rhythm) - อัตราจังหวะ (Time signature) - การสื่ออารมณ์ของเพลงจากผู้เล่านดนตรี - สังคีตลักษณ์ (Form) รู้จักเพลงที่มีคุณค่า - เพลงไทยเดิม - เพลงคลาสสิก (Classical music)	
๕) มีความเข้าใจ และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการกำเนิดเสียง และหน้าที่ของเครื่องดนตรี มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียบเรียงเพลง	การเข้าใจหน้าที่ของเครื่องดนตรี และลักษณะการจัดวงมาตรฐาน ผ่านทางการฟังสื่อ หรือการแสดงสด ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับเพลงที่อยู่ในบริบทชีวิตประจำวัน โดยการเรียบเรียงเพลงให้เครื่องดนตรี และการจัดวงดนตรี	การจำแนกหน้าที่เครื่องดนตรี - ทำนอง (Melody) - เสียงประสาน (Harmony) - บรรเลงประกอบ (Accompaniment) - ประกอบจังหวะ (Rhythm) วงดนตรีมาตรฐาน - วงเครื่องสาย - วงปี่พาทย์ - วงมโหรี	ฟังเพลงที่บรรเลง โดยวงดนตรีมาตรฐาน เช่น วงออร์เคสตรา วงมโหรี วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงเชมเบอร์ วงดนตรีสมัยนิยม แยกแยะหน้าที่ของเครื่องดนตรีในวงดนตรีเหล่านั้นและนำความรู้เรื่องหน้าที่ของเครื่องดนตรีมาจัดวงเพื่อบรรเลงร่วมกัน

วัตถุประสงค์	มิโนทัศน์	องค์ความรู้	การปฏิบัติและการสร้างสรรค์
		- วงออร์เคสตรา (Orchestra) - วงเชมเบอร์ (Chamber) - วงดนตรีสมัยนิยม (Popular music)	
๖) มีความรักดนตรี เรียนรู้วัฒนธรรมผ่านเพลงในบริบทชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีความเข้าใจในเนื้อหาและที่มาของเพลง	การขับร้องเพลง และร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยนำเพลงที่อยู่ในบริบทชีวิตประจำวันที่นักเรียนมีความคุ้นเคยและสามารถเข้าถึงได้ มาจัดกิจกรรมดนตรี ทำให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลิน รักในวิชาดนตรี และมีความรู้ในเนื้อหาและที่มาของเพลง	เพลงเสริมสร้างวัฒนธรรมและความรักดนตรี - เพลงเทศกาล - เพลงสมัยนิยม - เพลงในวรรณคดี - เพลงอื่นๆ ได้แก่ ● เพลงชีวิต ● เพลงท้องถิ่น รายละเอียดของเพลง - เนื้อหาและความหมาย - ผู้ประพันธ์ - ความเป็นมา	ตัวอย่างเพลง เพลงเทศกาล - เพลงไครหนอ - เพลงคำน้านม - เพลงอีมุ่น - เพลงพระคุณที่สาม - เพลงพรปีใหม่ - เพลงสวัสดีปีใหม่ - เพลงร้าววันสงกรานต์ - เพลงลอยกระทง - เพลงวันคริสต์มาส - เพลงหน้าพาทย์นักเรียน - เพลงเยาวชนชาติไทย เพลงสมัยนิยม - เพลงแม่ - เพลง 9,999,999 Tears เพลงในวรรณคดี - เพลงคำมั่นสัญญา เพลงอื่นๆ - เพลงที่อยู่ในบริบทสังคม

วัตถุประสงค์	มิโนทัศน์	องค์ความรู้	การปฏิบัติและการสร้างสรรค์
๓) ขับร้องเพลงเกียรติกษัตริย์ และเพลงพระราชนิพนธ์ โดยออกอักขระได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง ร้องตรง จังหวะ ระดับเสียง และเข้าใจความหมาย	การขับร้องเพลงเกียรติกษัตริย์ และเพลงพระราชนิพนธ์ โดยเน้นเรื่องความแม่นยำของจังหวะ ระดับเสียง ความถูกต้องของภาษา และความเข้าใจในเนื้อหาของเพลง ทำให้นักเรียนในฐานะเยาวชนไทยเกิดความรักและซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณ รวมถึงพระราชอัจฉริยภาพทางด้านดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เพลงเกียรติกษัตริย์ - เพลงเกียรติกษัตริย์อื่น ๆ เพลงพระราชนิพนธ์ ความถูกต้องของเพลง - ออกอักขระได้ชัดเจน - ร้องจังหวะอย่างแม่นยำ - ร้องตรงระดับเสียง	เพลงเกียรติกษัตริย์ - ครูชั้นนำการออกอักขระของเนื้อเพลง ระดับเสียง รวมถึงจังหวะอย่างชัดเจนและถูกต้อง พร้อมทั้งอธิบายถึงเนื้อหาของเพลง - ขับร้องเพลงเกียรติกษัตริย์อื่น ๆ ได้แก่ ● เพลงพ่อแห่งแผ่นดิน ● เพลงภูมิแผ่นดินนวมินทรมหाराชา ● เพลงต้นไม้ของพ่อ ● เพลงของขวัญจากก้อนดิน เพลงพระราชนิพนธ์ - ครูชั้นนำการออกอักขระของเนื้อเพลง ระดับเสียง รวมถึงจังหวะอย่างชัดเจนและถูกต้อง พร้อมทั้งอธิบายถึงเนื้อหาของเพลง - นักเรียนมีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์เพลง เช่น ศึกษารูปแบบจังหวะเพื่อตอบหรือบรรเลงเพลง ประกอบจังหวะให้เข้ากับเพลง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

สารบัญ

บทที่ ๑	วงดนตรี	หน้า
	การแยกแยะเครื่องดนตรีไทย	๑
	การจัดวงดนตรีไทย	๒
	วงปี่พาทย์	๒
	วงเครื่องสาย	๓
	วงมโหรี	๔
	วงดนตรีกับสังคมไทย	๑๓
	การจัดวงดนตรีตะวันตก	๑๗
	ดนตรีแชมเบอร์ (Chamber music)	๑๘
	วงออร์เคสตรา (Orchestra)	๑๘
	วงดนตรีสมัยนิยม (Popular music)	๒๐

บทที่ ๒	จังหวะในดนตรีไทย ๒	หน้า
	จังหวะหลัก	๒๕
	อัตราจังหวะ	๒๖
	อัตราจังหวะในดนตรีไทย	๒๖
	หน้าทับลาว	๒๗
	อัตราจังหวะพิเศษ	๓๓

บทที่ ๓	การบันทึกจังหวะแบบดนตรีสากล ๒	หน้า
	เครื่องหมายโยงเสียง	๓๓
	อัตราจังหวะผสม	๓๔
	คำสั่งอัตราความเร็ว	๕๖

บทที่ ๔	การบันทึกโน้ตในดนตรีสากล ๒	หน้า
	การสะกดโน้ตแบบพ้องเสียง	๖๑
	เครื่องหมายประจำกุญแจเสียง	๖๓
	การควบคุมลักษณะเสียง	๖๔

บทที่ ๕	ทฤษฎีดนตรีสากล ๒	หน้า
	บันไดเสียงเมเจอร์	๗๕
	การทดเสียง	๗๗
	บันไดเสียงไมเนอร์แบบเนเชอรัล	๘๐
	กุญแจเสียง	๘๓

บรรณานุกรม	หน้า
บรรณานุกรมเพลง	๙๙
	๑๐๐

สารบัญเพลง

บทที่ ๑ วงดนตรี

เชิดนอก	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑
จีนเก็บบุปผา	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒
มุล่ง	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๓
มอญดูดาว	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๔
มยุราภิรมย์	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๕
ต้นวเรษฐ์	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๖
นางครวญ	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๗
แขกประเทศ สามชั้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๘
ชุดสังข์ศิลป์ชัยขึ้นจากเหว	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๙
กระต่ายเต้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๐
โหมโรงเยี่ยมวิมาน	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๑
แขกกุลิต สามชั้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๒
โหมโรงราโคออกสระระหม่า	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๓
ลีลากระพุ่ม	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๔
เขมรพายเรือ	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๕
สตริงควอร์เท็ต โอปุส ๑๑ ตอนที่ ๒ ของ ไชคอฟสกี	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑
ซิมโฟนี หมายเลข ๕ ตอนที่ ๑ ของ เบโทเฟน	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๒

บทที่ ๒ จังหวะในดนตรีไทย ๒

เพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น (บุหลันลอยเลื่อน)	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๖
เพลงที่มีอัตราจังหวะสามชั้น (โสมส่องแสง)	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๗
เพลงที่มีอัตราจังหวะชั้นเดียว (ค้างคาวกินกล้วย)	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๘
เขมรไตรโยค สามชั้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๙
ลาวดำเนินทราย สองชั้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๐
แขกประเทศ ชั้นเดียว	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๑
ต้นวเรษฐ์	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๒
ลาวเสียงเทียน	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๓
โหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๔
ค้างคาวกินกล้วย	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๕

ลาวเสียงเทียน สองชั้น	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๖
เชิดจีน	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๗
จีนเก็บบุปผา	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๘
สาธุการ	แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๒๙

บทที่ ๓ การบันทึกจังหวะแบบดนตรีสากล ๒

อยากร้องดังดัง	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๓
แม่	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๔
คำมั่นสัญญา	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๕
9,999,999 Tears	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๖
นอคเทิน โอปุส ๙ หมายเลข ๒ ของ โชแปง	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๗
ฉันมีค่าแค่ไหน	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๘

บทที่ ๔ การบันทึกโน้ตในดนตรีสากล ๒

แม่	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๙
แม่	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๐
ชะตาชีวิต	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๑

บทที่ ๕ ทฤษฎีดนตรีสากล ๒

คำมั่นสัญญา	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๒
พระคุณที่สาม	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๓
สุขกันเถอะเรา	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๔
ใกล้รุ่ง	แผ่นที่ ๒ เพลงที่ ๑๕

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑) มีความเข้าใจและสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการกำเนิดเสียง และหน้าที่ของเครื่องดนตรี มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียบเรียงเพลง

มโนทัศน์

การเข้าใจหน้าที่ของเครื่องดนตรี และลักษณะการจัดวงมาตรฐานผ่านทางการฟังสื่อ หรือการแสดงสด ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับเพลงที่อยู่ในบริบทชีวิตประจำวัน โดยการเรียบเรียงเพลงให้เครื่องดนตรี และการจัดวงดนตรี

องค์ความรู้

มีความเข้าใจในวงดนตรีมาตรฐาน

- วงปี่พาทย์
- วงเครื่องสาย
- วงมโหรี
- วงเชมเบอร์ (Chamber music)
- วงออร์เคสตรา (Orchestra)
- วงดนตรีสมัยนิยม (Popular music)

๒) ฟัง วิเคราะห์ วิวิจารณ์ดนตรี และรู้จักบทเพลงที่มีคุณค่า

มโนทัศน์

การฟังผลงานดนตรีที่มีคุณค่า ผ่านสื่อการสอน ผ่านการแสดงของเพื่อนร่วมชั้นเรียน หรือจากการแสดงสด ทำให้นักเรียนรู้จักเพลงที่มีความเป็นศิลปะชั้นสูง สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบสังคีตลักษณะของดนตรี และวิจารณ์ได้อย่างสร้างสรรค์อย่างมีมารยาท

องค์ความรู้

ตัวอย่างเพลงไทยเดิม และเพลงคลาสสิก (Classical music)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- ๑) ระบุเครื่องดนตรีไทยจากเพลงที่ได้ยิน
- ๒) ระบุวงดนตรีไทยจากเพลงที่ได้ยิน
- ๓) จัดวงดนตรีไทยตามเครื่องดนตรีที่กำหนดให้
- ๔) อธิบายประเภทวงดนตรีสากลได้พอสังเขป
- ๕) อภิปรายในแง่ของการสื่ออารมณ์เพลงของนักดนตรีจากบทเพลงที่ได้ฟัง
- ๖) จัดการแสดงหน้าชั้นเรียนตามหัวข้อที่กำหนด
- ๗) สามารถวิเคราะห์ และวิจารณ์จากการฟังดนตรี

การแยกแยะเครื่องดนตรีไทย

กิจกรรมนำการเรียนรู้

๑.๑) นักเรียนฟังเพลงต่อไปนี้ แล้วแยกว่าเพลงที่ฟังมีเครื่องดนตรีกี่ชนิด

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑ และ ๒) ทำลงในสมุดนะจ๊ะ

เพลงเชิดนอก

เพลงจีนเก็บบุปผา

กิจกรรมนำการเรียนรู้

๑.๒) นักเรียนฟังเพลงต่อไปนี้ แล้วแยกว่าเพลงที่ฟังมีเครื่องดนตรีอะไรบ้าง

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๓ และ ๔) ทำลงในสมุดนะจ๊ะ

เพลงมุล่ง

เพลงมอญดูดาว

การจัดวงดนตรีไทย

วงดนตรีไทยมาตรฐานแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

- ๑) วงปี่พาทย์
- ๒) วงเครื่องสาย
- ๓) วงมโหรี

กิจกรรมนำการเรียนรู้

๑.๓) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๕ คน ช่วยกันวิเคราะห์ว่าเพลงที่ได้ฟังน่าจะอยู่ในวงดนตรีประเภทใด (โดยที่ครูไม่ได้อธิบาย) (แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๕ ถึง ๗) ทำลงในสมุดนะจ๊ะ

เพลงมยุราภิรมย์

เพลงต้นวรเชษฐ์

เพลงนางครวญ

วงปี่พาทย์

กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

๑.๔) นักเรียนศึกษาคำอธิบายเรื่องวงปี่พาทย์

วงปี่พาทย์ เป็นวงดนตรีไทยประเภทหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องเป่า เครื่องตี และเครื่องกำกับจังหวะซึ่งมีเครื่องดนตรีที่สำคัญ ดังนี้

ปี่ใน	เป็นเครื่องนำวงในบางโอกาส ส่วนใหญ่นิยมเป่าเดี่ยว
ระนาดเอก	เป็นผู้นำในการบรรเลง มักใช้บรรเลงเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือ
ฆ้องวงใหญ่	เป็นหลักในการบรรเลง ควบคุมแนวเนื้อเพลงให้ถูกต้อง
ฆ้องวงเล็ก	ดำเนินทำนองโดยเก็บถี่ ๆ ใช้ประสานเสียงกับฆ้องวงใหญ่
ระนาดทุ้ม	เพื่อขัดจังหวะ ยั่วเย้าในการดำเนินทำนอง
ระนาดเอกเหล็ก	ใช้บรรเลงคล้ายระนาดเอก แต่ไม่จำเป็นต้องเก็บถี่ ๆ มีเสียงแหลมกังวาน
ระนาดทุ้มเหล็ก	ใช้บรรเลงที่ละมือ ดำเนินทำนองแบบห่าง ๆ
กลองทัด	ใช้ตีประกอบเพลงหน้าพาทย์
ตะโพน	ตีกำกับหน้าทับโดยเฉพาะในเพลงหน้าพาทย์
ฉิ่ง	ตีกำกับจังหวะย่อย ควบคุมจังหวะให้ช้า เร็วตามต้องการ
ฉาบเล็ก	มีหน้าที่สอดแทรก ขัดไปกับจังหวะฉิ่ง
ฉาบใหญ่	มีหน้าที่ติดตามจังหวะหนัก เน้นจังหวะให้ชัดเจน
โหม่ง	มีหน้าที่ติดตามจังหวะหนักเหมือนฉาบใหญ่

วงปี่พาทย์นี้ บางสมัยเรียกว่า “พิณพาทย์” วงปี่พาทย์แบ่งได้เป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑) **วงปี่พาทย์เครื่องห้า** เป็นวงปี่พาทย์ที่มีเครื่องดนtrin้อยที่สุดในบรรดาวงปี่พาทย์ทั้งหลาย ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่ใน	๑ เล่า เป็นเครื่องนำวงในบางโอกาส ส่วนใหญ่นิยมเป่าเดี่ยว
ระนาดเอก	๑ ราง เป็นผู้นำในการบรรเลง มักใช้บรรเลงเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือ
ฆ้องวงใหญ่	๑ วง เป็นหลักในการบรรเลง ควบคุมแนวเนื้อเพลงให้ถูกต้อง
กลองทัด	๒ ลูก (เดิมมี ๑ ลูก ซึ่งได้เพิ่มมาในสมัยรัชกาลที่ ๑) ใช้ตีประกอบเพลงหน้าพาทย์
ตะโพน	๑ ลูก ตีกำกับหน้าทับโดยเฉพาะในเพลงหน้าพาทย์
ฉิ่ง	๑ คู่ ตีกำกับจังหวะย่อย ควบคุมจังหวะให้ช้า เร็วตามต้องการในบางโอกาสและกรณีอาจเพิ่ม ฉาบ กรับ และโหม่งด้วย

วงปี่พาทย์เครื่องห้า

๒) วงปี่พาทย์เครื่องคู่ เป็นวงปี่พาทย์ที่พัฒนาขึ้นมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โดยมีผู้ประดิษฐ์คิดค้นเครื่องดนตรีขึ้นใหม่ ๒ เครื่อง คือ ระนาดทุ้ม และฆ้องวงเล็ก จึงทำให้เกิดวงปี่พาทย์ที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทบรรเลงทำนองเป็นคู่ และได้นำเอาปี่นอกซึ่งปกติใช้ในการบรรเลงปี่พาทย์สำหรับประกอบการแสดงหนังใหญ่ เข้ามาบรรเลงร่วมในวงปี่พาทย์นี้ด้วย วงปี่พาทย์เครื่องคู่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	๑ เลา
ปี่นอก	๑ เลา
ระนาดเอก	๑ ราง
ระนาดทุ้ม	๑ ราง
ฆ้องวงใหญ่	๑ วง
ฆ้องวงเล็ก	๑ วง
กลองทัด	๒ ลูก
ตะโพน	๑ ลูก
ฉิ่ง	๑ คู่
ฉาบ	๑ คู่
ฉาบใหญ่	๑ คู่
โหม่ง	๑ ใบ

วงปี่พาทย์เครื่องคู่

๓) วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เป็นวงปี่พาทย์ที่พัฒนาขึ้นมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ทรงประดิษฐ์คิดค้นระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กขึ้น และได้เพิ่มเครื่องดนตรีทั้ง ๒ อย่างนี้เข้าในวงปี่พาทย์เครื่องคู่ของเดิม ทำให้ในวงปี่พาทย์มีระนาดทั้งหมด ๔ ราง โดยตั้งระนาดเอกเหล็กที่ริมด้านขวามือ และตั้งระนาดทุ้มที่ริมด้านซ้ายมือ นักดนตรีนิยมเรียกว่า “เพิ่มหัวท้าย”

๔) วงปี่พาทย์นางหงส์ เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประโคมในงานศพ ซึ่งเกิดจากการนำวงบัวลอย ซึ่งประกอบด้วยปี่ชวา ๑ เลา กลองมลายู ๑ คู่ และหม่ง ๑ ใบ ผสมเข้ากับวงปี่พาทย์ทั่วไป โดยนำปี่ในออกและใช้ปี่ชวาแทน นำตะโพนและกลองทัดออก ใช้กลองมลายูแทน ส่วนหม่งนั้นเสียงไม่เข้ากับวงปี่พาทย์ จึงไม่ได้นำเข้ามาผสมด้วย ยังคงใช้โหม่งตามเดิม สาเหตุที่เรียกว่าวงปี่พาทย์นางหงส์นั้น ก็เพราะว่าใช้เพลงนางหงส์ สองชั้น เป็นหลักในการบรรเลง ดังนั้นชื่อวงจึงเรียกตามชื่อเพลงแรก คือ เพลงนางหงส์

วงปี่พาทย์นางหงส์

๕) วงปี่พาทย์มอญ เป็นวงปี่พาทย์ที่ได้รับอิทธิพลจากเครื่องดนตรีของชนชาติมอญ ปัจจุบันมี ๓ ขนาด คือ วงปี่พาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วย ระนาดเอก ห้องมอญ ตะโพนมอญ เปิงมางคอก ฉิ่ง ฉาบ และโหม่ง วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ ซึ่งเพิ่มระนาดทุ้มและห้อยวงเล็ก วงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ ซึ่งเพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็ก ส่วนเครื่องดนตรีอื่น ๆ เหมือนกับวงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่

ความจริงแล้ววงปี่พาทย์มอญใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ ได้ทั่วไป ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล ต่อมานิยมบรรเลงในงานศพ เนื่องจากทำนองเพลงมอญ และเสียงของปี่มอญที่มีความโหยหวน โศกเศร้า เหมาะกับบรรยากาศงานจนเข้าใจกันว่าวงปี่พาทย์มอญนั้นใช้บรรเลงเฉพาะงานอวมงคลเท่านั้น

๖) วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เป็นวงปี่พาทย์ผสมวงหนึ่งสืบเนื่องมาจากละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งเกิดจากเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้แนวความคิดจากอุปรากรของตะวันตกเข้ามาประกอบ เหตุที่ชื่อว่าละครดึกดำบรรพ์ก็เพราะได้ซื้อตามโรงละคร ซึ่งเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ตั้งชื่อว่า โรงละครดึกดำบรรพ์ และวงปี่พาทย์ก็เลยได้ชื่อว่าวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ด้วย ในส่วนของเครื่องดนตรีนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงคัดเลือกเครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้ม ฟังนุ่มนวล ผสมวงเข้าด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ระนาดเอก (ใช้ไม้ฉาบ)

ระนาดทุ้ม

ระนาดทุ้มเหล็ก

ห้อยวงใหญ่

ห้อยทุ้ม ๗ ใบ มีระดับเสียงเรียงตามลำดับ ๗ เสียง

ขลุ่ยเพียงออ

ตะโพน

กลองตะโพน

ฉิ่ง

ขอฮู้ (บรรจุภายหลัง)

ขลุ่ยฮู้ (บรรจุภายหลัง)

๓) วงปี่พาทย์ไม้ฉาบ เป็นวงปี่พาทย์ที่เปลี่ยนไม้ตีระนาดเอก จากเดิมใช้ไม้แข็ง มาใช้เป็นไม้ฉาบ เพื่อให้เสียงที่นุ่มนวล เพิ่มขอฮู้ ๑ คัน เปลี่ยนจากปี่มาใช้ขลุ่ยแทน และใช้กลองแขกในการตีเป็นเครื่องประกอบจังหวะ

๔) วงปี่พาทย์เสภา เป็นวงปี่พาทย์ที่พัฒนาขึ้นมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เป็นวงปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบการขับเสภา โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ขับเสภาใช้เวลาพักเหนื่อย และยังเป็นการเพิ่มอรรถรสให้แก่ผู้ฟัง วงปี่พาทย์เสภาแตกต่างจากวงปี่พาทย์อื่น ๆ คือ ใช้กลองสองหน้าตีประกอบจังหวะหน้าทับ แทนตะโพนและกลองทัด ในปัจจุบันนี้วงปี่พาทย์เสภายังนิยมนำมาบรรเลงในงานต่าง ๆ รวมถึงการประชันวง แต่การขับเสภาประกอบกับวงปี่พาทย์ชนิดนี้เริ่มมีน้อยลง

วงปี่พาทย์เสภา

กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

๑.๕) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๕ คน ฟังเพลงที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ หลังจากนั้นร่วมกันอภิปราย
ในแง่ของการสื่ออารมณ์ของเพลงจากผู้เล่ดนตรี ทำลงในสมุดนะจ๊ะ

เพลงเขกบรเทศ สามชั้น

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๘)

เพลงชุดสังข์ศิลป์ชัยขึ้นจากเหว

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๙)

เพลงกระต่ายเต้น

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๐)

[illegible]

วงเครื่องสาย

กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

๑.๖) นักเรียนศึกษาคำอธิบายเรื่องวงเครื่องสาย

วงเครื่องสายเป็นวงดนตรีไทยประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีที่ใช้สายเป็นต้นกำเนิดของเสียง ถึงแม้จะมีวิธีการบรรเลงแตกต่างกันก็ตาม วงเครื่องสายจะมีเครื่องดนตรีประเภทเป่า เช่น ขลุ่ย และเครื่องประกอบจังหวะ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการบรรเลงและการฟังให้ไพเราะมากยิ่งขึ้นประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่สำคัญ ดังนี้

ซอด้วง	เป็นผู้นำวงเครื่องสายทุกประเภท ดำเนินแนวเพลงเป็นหลักของวง
ซออู้	ดำเนินตามแนวเพลงบ้าง ชัดบ้างมีหน้าที่คล้ายระนาดทุ้มในวงปี่พาทย์
จะเข้	ดำเนินแนวเนื้อเพลงคล้ายซอด้วง สอดแทรกทำนองให้เกิดความไพเราะ
ขลุ่ยเพียงออ	ใช้เป่าเป็นเครื่องตามในวงเครื่องสายและวงมโหรี
ขลุ่ยหลีบ	ดำเนินแนวเนื้อเพลงสอดแทรกในแนวเสียงสูง (ปัจจุบันนิยมใช้ขลุ่ยเพียงออแทน)
โหม่ง รำมะนา	ใช้บรรเลงคู่กันในวงเครื่องสายและวงมโหรี
ฉิ่ง	ตีกำกับจังหวะย่อย ควบคุมจังหวะให้ช้า เร็วตามต้องการ
ฉาบเล็ก	มีหน้าที่สอดแทรก ชัดไปกับจังหวะฉิ่ง
โหม่ง	มีหน้าที่ตีให้ลงในจังหวะฉับของฉิ่ง

วงเครื่องสายในปัจจุบันแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) วงเครื่องสายไทยเครื่องเดียว เป็นวงเครื่องสายที่มีเครื่องดนตรีอย่างละ ๑ ชิ้น และเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นล้วนมีความสำคัญ จะขาดชิ้นใดชิ้นหนึ่งไม่ได้ เพราะเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นจะมีหน้าที่ในการดำเนินทำนองที่แตกต่างกัน เมื่อผสมรวมกันแล้วจะประสมประสานกันได้อย่างดี วงเครื่องสายไทยเครื่องเดียวนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วงเครื่องสายไทยวงเล็ก ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ชอด้าง	๑ คัน
ชอญู้	๑ คัน
จะเข้	๑ ตัว
ขลุ่ยเพียงออ	๑ เล้า
โพน	๑ ใบ
รำมะนา	๑ ใบ
ฉิ่ง	๑ คู่

ในวงเครื่องสายไทยเครื่องเดียว อาจเพิ่มเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เช่น ฉาบเล็ก กรับ และโหม่ง เข้าไป เพื่อความไพเราะ และสนุกสนานมากขึ้น

วงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว

๒) วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่ เป็นวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว แต่เพิ่มจำนวนเครื่องดนตรีดำเนินทำนองขึ้นอีกอย่างละ ๑ ชิ้น ยกเว้นขลุ่ยจะไม่เพิ่มขลุ่ยเพียงออ แต่จะเพิ่มขลุ่ยหลีบ อีก ๑ เล้า ซึ่งมีเสียงที่สูงกว่าแทน สำหรับเครื่องประกอบจังหวะเหมือนกับวงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว

วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่

๓) วงเครื่องสายผสม เป็นวงเครื่องสายที่นำเครื่องดนตรีจากต่างชาติเข้ามาร่วมบรรเลงกับวงเครื่องสายไทย โดยการเรียกชื่อวงจะเรียกตามชื่อเครื่องดนตรีที่นำมาผสม เช่น นำซิมเข้ามาบรรเลงกับวงเครื่องสายไทยแทนจะซ้เรียกว่า วงเครื่องสายผสมซิม เครื่องดนตรีที่นิยมนำมาผสมกับวงเครื่องสายไทย มีมากมายหลากหลายชนิด เช่น ไวโอลิน ออร์แกน เปียโน ซิม เป็นต้น

๔) วงเครื่องสายปี่ชวา เป็นวงเครื่องสายไทยที่บรรเลงร่วมกับวงกลองแขก ซึ่งวงกลองแขกนั้นประกอบไปด้วย กลองแขก ๑ คู่ (ไม่ใช่โทนและรำมะนา) ปี่ชวา ๑ เล้า และ ข้องโหม่ง ๑ ใบ ใช้ขลุ่ยหลีบแทนขลุ่ยเพียงออ เพื่อให้เสียงเข้ากับเสียงของปี่ชวา ในการบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวานั้น นักดนตรีจะต้องมีทักษะ ความเชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพราะแนวการบรรเลงของวงนี้มีแนวการบรรเลงที่ค่อนข้างเร็ว สนุกสนาน

วงเครื่องสายปี่ชวา

กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

๑.๗) นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๕ คน ฟังเพลงที่บรรเลงด้วยวงเครื่องสาย หลังจากนั้นร่วมกันอภิปราย
ในแง่ของการสื่ออารมณ์ของเพลงจากผู้เล่านดนตรี ทำลงในสมุดนะจ๊ะ

เพลงโหมโรงเยี่ยมวิมาน

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๑)

เพลงแขกกลิต สามชั้น

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๒)

เพลงโหมโรงราโคออกสะระหม่า

(แผ่นที่ ๑ เพลงที่ ๑๓)

